

Het bijbelse kernwoord Lichaam

In deze voordracht gaat het uitsluitend over de betekenis van het bijbelse kernwoord 'lichaam' in onderscheiding van 'ziel', vooral in het NT. Niet besproken wordt de overdrachtelijke betekenis die het woord 'sooma' (lichaam) in het NT vaak krijgt in de zin van: lichaam van Christus/ 'dit is Mijn lichaam' in de instellingswoorden van het heilig Avondmaal/ de gemeente.¹

I. Het Oude Testament

De mens is (meer dan) lichaam

In het OT wordt met vier woorden gesproken over het lichaam van de mens. Daaronder neemt het Hebr. woord 'basar' (vlees) een eerste plaats in. Het begrip lichaam is in het O.T. nooit iets abstracts. Het hoort altijd bij iemand. Het is bepalend voor het mens-zijn. Een lichaam zonder ziel is geen mens meer, een ziel zonder lichaam is niet iets tastbaars.

De mens heeft niet een lichaam, maar is een lichaam. Dat wil zeggen, dat hij stoffelijk is (Gen. 3: 19). En dat is bepaald niet iets minderwaardigs. Toch is de mens tegelijk ook meer dan dat. God blies hem de levensadem in de neus (Gen. 2 : 7). Hij hoort bij de aarde, maar is tegelijk gericht op de hemel. Dat 's mensen aardse bestaan een sterfelijk bestaan is, ligt aan zijn ongehoorzaamheid en de vloek, die God daarover uitsprak (Gen. 3 : 19vv.).

Men kan zich afvragen, of het menselijk lichaam oorspronkelijk is geschapen door God om onsterfelijk te zijn. Of is zijn sterfelijkheid een gevolg van de zonde? Een begin van een antwoord op deze kwestie is van M.J. Harris: 'Adam was noch onsterfelijk (Gen.3:22-24) noch sterfelijk (Gen.2:17) geschapen. De potentie daartoe hing af van zijn gehoorzaamheid of ongehoorzaamheid. 'Hoewel niet geschapen *met* onsterfelijkheid, was hij zeker geschapen *voor* onsterfelijkheid'.

II. Het Griekse gedachteklimaat

'Sooma' - als een abstract begrip (typisch Grieks)

Opmerkelijk is in het Griekse gedachteklimaat, dat het woord 'sooma' - lichaam vaak een abstract begrip is: een kunstmatig geheel; een aantal boeken bijv. in één band verzameld. Vergelijk het latijnse woord 'corpus' (ons woord corps). Verder werd in de Hellenistische wereld het lichaam gezien als iets minderwaardigs waarvan de mens moet worden verlost. In de Platonische wereld was de 'sooma' 'een gevangenis voor de ziel'.

III. De Evangelien en Handelingen

Het lichaam is waardevol

In de Evangelien en in Handelingen echter valt ook telkens grote nadruk op de waarde van het lichaam. Jezus' wonderen waren gericht op de redding van de mens in zijn lichamelijk bestaan (o.a. Joh. 11:43). Ook Jezus genezingswonderen maken duidelijk, hoezeer Gods heil

---

¹ Zie over lichaam als kernwoord ter aanduiding van de gemeente van Christus: mijn website (dsdenboer@refoweb.nl), onder voordrachten/ bijbels-theologische kanttekeningen/ Gemeente in het NT (enkele beelden/ tweevoudigheden). Over de instellingswoorden van het HA ('dit is Mijn lichaam'), zie: mijn website onder exegetica, Bijbelstudie over 1 Korinthe 11:24 (vooral noot 25).

te maken heeft met 's mensen stoffelijke bestaan. Zij zijn tekenen (Gr.'sèmeia') van het komende rijk der heerlijkheid.²

Wel wordt de mens opgeroepen om de Heere te dienen naar lichaam en ziel. Bedenk, dat God de mens naar ziel en lichaam kan verderven in de hel (Matth. 10:28).

Jezus lichamelijke (ook pneumatisch)

Ook Jezus' lichamelijke, Zijn historische kruis/ offerdood en opstanding zijn van wezenlijk belang voor het heil. Vgl. Hebr. 10:10; 1 Petr. 2:24.

Jezus verscheen dan ook (Gr. 'oophthè' – Hij liet Zich zien) aan Zijn discipelen na Zijn opstanding met hetzelfde lichaam als tevoren, hoewel verheerlijkt, d.w.z. dat Zijn 'geestelijk' („pneumatikos") lichaam niet aan dezelfde wetten onderworpen was als tevoren (geen honger of dorst, plotselinge aanwezigheid/verdwijning). Vgl. 1 Kor. 15:1vv.³

IV. De brieven van Paulus

1. Het lichaam is niet waardevrij

Ook in Paulus' brieven⁴ valt telkens grote nadruk op de waarde van 's mensen lichamelijke bestaan. De gelovige is in heel zijn lichamelijke leven door Christus gekocht en betaald (1 Kor. 6 :19vv.) Daarom moet de mens daarin ook horig zijn aan Christus en zijn lichaam niet overgeven aan ongerechtigheid (Rom. 6 : 12vv; 12 : 1; 1 Kor. 6 : 13, 20). De mens zal geoordeeld worden naar wat hij met zijn lichaam heeft gedaan (2 Kor. 5 : 10). Afgoderij (seksuele vrijbuitelij) is gruwelijk in Gods ogen. Maar ook tijdelijke onthouding is alleen gewenst, als beide partners ermee instemmen (1 Kor. 7:5).

2. Het sterfelijke lichaam

'Sooma' is in Paulus brieven vaak een uitdrukking voor het fysische lichaam, het stoffelijke materiaal van het menselijke bestaan, onderworpen aan afbraak en dood en daarom sterfelijke. De uitdrukking 'sterfelijke lichaam' komt twee keer voor bij Paulus (Rom. 6:12; 8:11). De tegenstelling is: onsterfelijke (1 Kor. 15:53v; vgl. 2 Kor.5:4).⁵ Zie ook 1 Kor. 15:47-49: de

² Dat het mens-zijn in termen van dichotomie (ziel en lichaam) of trichotomie (ziel, geest en lichaam) kan worden opgevat is meer een zaak van psychologie dan van bijbelse anthropologie.

³ Op de afbeelding: Polycarpus van Smyrna sterft de martelaarsdood (gest.155/156n.C.). Op de brandstapel – aldus het verhaal - wilden de vlammen zijn lichaam niet vatten, maar krulden om zijn lichaam heen omhoog en vormden een kroon boven zijn hoofd. Toen doorstak de beul hem met een zwaard. Jezus zei: 'Vrees u niet voor hen die het lichaam doden, en de ziel niet kunnen doden...' (Matth.10:28a)

⁴ Het Griekse woord 'sooma' komt in totaal 91 keer voor in de brieven van Paulus.. De meeste keren als een beeld van een christelijke gemeente (vooral Rom.12:4v; 1 Kor.10:16v; 12:12-27). Lichaam van Christus beschreven in kosmische termen en verenigd onder het Hoofd van de Heere Jezus Zelf (Ef.1:23; 2:16; 4:4, 12-16; 5:23; Kol. 1:18, 24; 2:10; 3:15). De gemeente als een 'corporate personality'. Daarover gaat het evenwel niet in deze voordracht.

⁵ Soms gebruikt Paulus het Gr.woord 'sooma' voor andere fysische lichamen, zoals graan, dieren, zon, maan, sterren, enz.. In Kol. 2:7 komt het woord voor als een tegenstelling van schaduw (skia) =

mens is geschapen uit het stof (uit de aarde aards; hij heeft een stoffelijk bestaan) i.t.t. de hemelse mens (Christus).

3. *'Het lichaam der zonde/ 'het lichaam dezes doods''* (Rom. 6: 6; 7:24)

Ondertussen echter ervaart Paulus aan den lijve, dat de zonde vreselijk huishoudt, juist in zijn lichamelijke bestaan. De zonde verschanst zich in het lichaam der zonde als het laatste bolwerk dat gelovigen aan de macht van Christus wil ontrukken. Daarom is het lichaam der zonde ook gedoemd om te sterven. En zo spreekt Paulus in Rom. 7 : 24 dan ook over het lichaam dezes doods; het is aan de dood onderworpen.

Juist in het zo door de zonde beheerste stoffelijke bestaan van de mens blijkt, dat de verlossing er reeds is, maar nog niet compleet (vgl. Rom. 6 : 12; 8 : 13). Toch dient de apostel juist in zijn aardse bestaan zijn Heere. Hij draagt in zijn lichaam zelfs de littekenen (restanten) van Christus' verdrukkingen (Gal. 6 : 17).

En zo gaat het dan naar een mens-zijn in heerlijkheid. Straks wordt de aardse tent (2 Kor. 5 : lvv.) afgebroken en komt het tot een nieuw lichamelijk bestaan in pneumatische heerlijkheid (1 Kor. 15:35-37; Fil. 3:21), onvergankelijk, heerlijk, onsterfelijk, aan Christus' verheerlijkt lichaam gelijkvormig. Met het oog daarop spreekt de apostel in Rom. 8:23: ...'verwachtende de aanneming tot kinderen, namelijk de verlossing van ons lichaam.' Dat laatste houdt niet in, dat wij dan eindelijk van ons lichaam bevrijd zijn (een gedachte uit de Griekse wereld), maar wel, dat ons lichaam (dat is onze hele persoon) dan van de zonde en vloek verlost zal zijn.

4. *Het geestelijk lichaam ('sooma pneumaticon')/ het opstandingslichaam*

Met het oog daarop mogen onze lichamen nu reeds een levend dankoffer zijn (Rom. 12:1), een tempel van de heilige Geest (1 Kor. 6:12-20). Voorschot op wat wij straks zullen zijn in de opstanding bij Christus' wederkomst (1 Kor.15:44v). Mensen met/ in een geestelijk lichaam, een echt menselijk lichaam, maar pasklaar gemaakt aan de nieuwe bestaansorde

Paulus komt op voor het geloof in de lichamelijke opstanding, dwars tegen de dwaalleer in Korinthe die hiervan niets wilde weten. God maakt in de opstanding een nieuw bestaan (orde van leven), maar correlaat aan het somatische bestaan op aarde. Tussen dood en opstanding is er een naakt (lichaamloos) bestaan (2 Kor. 5:1-6). Maar bij de opstanding op de laatste dag van de wereldgeschiedenis zal blijken, dat er continuïteit is tussen het 'hiernumaals' van alle gelovigen en hun 'hiernamaals'. Dat komt openbaar in hun opstandingslichaam.

Het Nieuwe Testament geeft geen precieze beschrijving van de natuur van dat opstandingslichaam (noch van Christus noch van de gelovigen). Maar er is een belangrijke overeenkomst tussen de beschrijving van Christus verrijzenislichaam in de Evangeliën en Paulus' beschrijving van het geestelijk lichaam van de gelovigen. Een natuurlijk lichaam is als zaad in de aarde gezaaid en een geestelijk lichaam wordt opgewekt (1 Kor. 15:42-45). Dat houdt in, dat wat gezaaid is zaad blijft, maar ook dat het als het ware wordt omgekleed. Het opstandingslichaam is voortzetting van het fysische lichaam, maar is daar niet mee identiek. Zie ook wat boven is gezegd over Jezus' lichamelijk bestaan na Zijn opstanding. 'Wat het oog niet heeft gezien en het oor niet heeft gehoord en in het hart van de mens niet is opgeklimmen, hetgeen God bereid heeft dien, die Hem liefhebben' (1 Kor. 2:9). Dat is het ongehoorde en ongeziene van de opstanding.

---

substantie of realiteit.

'Sooma' is soms ook een woord ter aanduiding van Paulus' persoon. Dus: = 'ik' of 'mijzelf'. Zie 1 Kor. 9:27; 1 Kor. 13:3; Fil. 1:20 (Gal. 2:19v). Maar wel met nadruk op zijn lichamelijk bestaan.

Intussen blijven er veel vragen over die in de Schrift niet direct een antwoord krijgen. Vragen als: Is seksualiteit een integraal deel van het bestaan in de opstanding of is dat bestaan aseksueel (zoals bij engelen)? Is er sprake van herkenning van elkaar ((zoals in de gelijkenis van de rijke man en Lazarus; Luk.16:19vv)? Hoe oud zullen de mensen worden (kinderen/ volwassenen)? al de kleur van de ogen dezelfde zijn?

Duidelijk is in elk geval, dat de dood geen heerschappij meer voert over het bestaan van Gods kinderen. Hun bestaan is onvergankelijk geworden en onsterfelijk.⁶ Met de vele engelen rondom de troon, en met de ganse schepping (de dieren), en met de ouderlingen (vertegenwoordigers van Gods kerk op aarde) – tien duizendmaal tien duizenden en duizendmaal duizenden - zingen zij met een grote stem: ‘Het Lam, Dat geslacht is, is waardig te ontvangen de kracht, en rijkdom, en wijsheid, en sterkte, en eer, en heerlijkheid, en dankzegging...(Openb. 5:11).⁷

---

⁶ In het boek Wijsheid van Salomo (bijv. 2:23; 3:4; 4:1; 8:13, 17; 15:3; 9:15) wordt nu eens gesproken over ‘athanasia’, dan over ‘aphtharsia’ (resp. onsterfelijkheid/ onvergankelijkheid). Ook het NT gebruikt deze woorden in zijn onderwijs omtrent het hiernamaals/ het opstandingslichaam (resp. onsterfelijkheid/ onverganke-lijkheid).

⁷ Enige literatuur. F. J. Pop, *Bijbelse woorden en hun geheim*, 's Gravenhage 1964; s.v. Lichaam, blz. 371vv. *Dictionary of Paul and his letters* (ed. Gerald F. Hawthorne/ Ralph P. Martin); Leicester 1993; s.v. Body (L. J. Kreitzer, blz. 71vv).